

Prikaz knjige

Edina Nikšić Rebihić, doktorand

Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu

edina.niksic.rebihic@ff.unsa.ba

**PRIKAZ KNJIGE „THE IMPORTANCE OF
CONNECTEDNESS IN STUDENT-TEACHER
RELATIONSHIPS: INSIGHTS FROM THE
TEACHER CONNECTEDNESS PROJECT“
AUTORICE IRENE GARCÍA-MOYA**

Cham: Springer Nature Switzerland, 2020, 127 str.

Irene García-Moya je profesorica na Odsjeku za razvojnu i edukacijsku psihologiju Univerziteta Sevilla u Španiji i gostujuća istraživačica na Univerzitetu Herfordshire u Velikoj Britaniji. Njeno primarno istraživačko interesovanje je salutogeneza kod učenika, te doprinos škole i obitelji za blagostanje djece, s posebnim osvrtom na adolescente. Ova knjig rezultat je rada na projektu i istraživanju koje se bavi *povezanosti* u pedagoškom odnosu između učitelja i učenika, podržanog od strane Ministarstva za nauku, inovaciju i univerziteta u Sevilli.

Knjiga *The importance of connectedness in student-teacher relationships: Insights from the teacher connectedness project* (*Važnost povezanosti u učitelj-učenik odnosima: Uvid iz projekta povezanost učitelja*) sastoji se od pet poglavlja u kojima autorica sinergijom teorijskih spoznaja i istraživačkih pristupa iz oblasti pedagogije, psihologije i promoviranja zdravlja tretira važnost učitelja u pedagoškom odnosu.

U prvom poglavlju *Važnost odnosa učenika i učitelja za dobrobit u školama*, autorica kreira teorijski okvir četiri različite teorije i povezuje ih sa dimenzijama koje se koriste za obilježavanje karakteristika pedagoškog odnosa: teorija privrženosti (bliskost, sukob i zavisnost); teorija stilova roditeljstva (suosjećanje/njega, zahtjev/kontrola); teorija samoodređenja (zadovoljstvo sposobnostima ili osjećaj moći, potreba za autonomijom) te teoriju modela socijalne podrške (instrumentalna i

emociolna podrška). Autorica analizira i karakteristike pedagoškog odnosa iz neformalne mentorske literature poput povjerenja, vjernosti i balansiranja između veze i autonomije. *Wellbeing*, tj. blagostanje ili dobrobit djeteta autorica definira kao multidimenzioni konstrukt različitih aspekata: fizičkog, emocionalnog i socijalnog. Kako je škola okruženje u kojem učenici provode veliki dio svojih aktivnosti, autorica je mišljenja da organizacioni, osobni i socijalni faktori utječu na blagostanje učenika. Sama kultura škole, filozofija škole i etika mogu doprinosti razvoju mentalnog zdravlja i blagostanja učenika. Međutim, autorica uviđa kako današnja obrazovna politika, ali i pedagoška praksa ne posvećuju dovoljno pažnje tom izuzetno važnom faktoru.

S pedagoškog gledišta veoma važnu ulogu u ovom procesu imaju učitelji, čija privrženost i posvećenost učenicima zasigurno djeluju na osjećaje, ali i razvoj duhovne zrelosti. Stoga, u drugom poglavlju *Koncept povezanosti i njegova važnost za poučavanje odnosa učenika i učitelja* autorica govori o privrženosti učitelja kao determinanti uspješnog poučavanja i blagostanja učenika. S ciljem postavljanja konceptualne jasnoće, u prvom dijelu ovoga poglavlja, autorica kreira uvid u teoriju i sprovedene studije pokušajući operacionalizirati pojam povezanosti dovodeći ga u kontekst školske klime, a potom i srodnih konstrukata: pripadanje i posvećenost. Na kraju ovoga poglavlja autorica predstavlja metodologiju i ciljeve projekta *Povezanost učitelja*, koji zapravo predstavljaju i uvod za predstojeća poglavlja u knjizi.

Treće poglavlje je *Središnja svojstva povezanosti s učiteljima iz perspektive učenika* u kojem autorica daje pregled najnovijih nalaza empirijskih istraživanja o pedagoškom odnosu. Kao nadopunu niza istraživanja u tom polju, prikazuje i rezultata kvalitativne metodologije iz pomenutog projekta, tj. nalaza istraživanja pomoću fokus grupa koje su rađene u Engleskoj i Španiji sa adolescentima. Cilj istraživanja je pokazati osnovne attribute koji iz pedagoškog odnosa potiču povezanost: to nije fenomen koji do sada nije bio ispitivan, ali ga u ovom slučaju drugačijim čini perspektiva (učenika adolescenata). Također, vrijednost istraživanja veća je i zbog internacionalnog karaktera istraživanja adolescenata dvije različite sredine. Rezultate do kojih je autorica došla pokazuju u određenom broju zajedničke značajke,

ali otkrivaju i ono što nisu zajedničke karakteristike. Nalazi su pokazali da zajednička svojstva pedagoškog odnosa koja su birali adolescenti iz obje zemlje su: poštovanje i individualizirana lična interakcija; empatija i zauzimanje perspektive, te podrška. Istraživanje pokazuje da su adolescenti Španije pokazali potrebu za emotivnom bliskosti u odnosu učitelja i učenika, dok adolescenti iz Engleske nisu ni govorili o takvim iskustvima, niti su ih smatrali važnim za spomenuti. Autorica takvo nešto pripisuje kulturološkim razlikama, ali ostaje nerazriješeno da li adolescenti ne pokazuju emocije u pedagoškom odnosu, jer ni sami nemaju potrebu za time, ili pak ne nailaze na prihvatanje takvog načina ponašanja učitelja.

Kao i u svakom procesu prisutni su izazovi i prepreke, posebice kada je riječ o nastavnom procesu koji je uvijek i iznova pun dinamizama i stalnih promjena. U četvrtom poglavlju *Prepreke i facilitatori za povezivanje učenika i nastavnika: Slučaj upravljanja razredom i ovlaštenja* autorica izdvaja važnost jedinstvenog prostora kakvo jeste razredno okruženje u kojem učenici donose svoje jedinstvenosti i specifičnosti, te nailaze na pedagoško vođenje jedinstvenih učitelja. U ovom poglavlju autorica prvo prikazuje teorijski okvir o proučavanju autoriteta u pedagoškom odnosu, a potom prikazuje rezultata istraživanja iz perspektive učitelja i učenika, te na poslijetku raspravu konvergencije i odstupanja u pomenuta dva istraživačka konteksta. Teorija pokazuje da učitelji (češće srednjoškolski, nego osnovnoškolski) pokazuju potrebu za kontroliranjem kada se brinu ili plaše za svoj položaj, što dovodi do negativnih posljedica u nastavnom procesu, za razliku od stila koji podržava autonomiju učenika koji imaju benefita od takvog pedagoškog vođenja. Prema rezultatima istraživanja koje je provela autorica, jasno je da učenici ne vole prisilu i da ne cijene takav vid pedagoškog vođenja, ali jednako tako niti popustljivi stil vođenja u kojem nemaju jasne granice u ophođenju i odnosu. Dakle, učenici su koristili kriterije pravednosti, pravičnosti i ispravnosti lične procjene legitimnosti nekih zahtijeva od učitelja. Iz perspektive učitelja ispitanici su pokazali da se najčešće odnos određuje „zaradeno poštovanje“, koje se promatra i kao nadležni (znanje i stručnost) i lični (vrijednost odnosa učitelja i učenika) autoritet. Na kraju ovog poglavlja autorica prikazuje stajališta koja su kompatibilna iz perspektive učitelja, i ona se ogledaju u sljedećim segmentima:

poštovanje koje je podržava autonomiju učenika, koja je temeljna vrijednost i pedagoškog odnosa i pedagoškog vođenje; jasno postavljanje granica u odnosu; usmjerenost pedagoškog vođenja ka dobrobiti djeteta, itd. Odgovori učenika su imali veći stepen homogenosti, pa ih je lahko na ovaj način prezentirati, dok je kod učitelja situacija drugačija. Odgovori su raznovrsniji, pa ih autorica ni ne prikazuje kao stav grupe. Autorica naglašava da su pojedini učitelji išli u smjeru primjene kontrole i autoriteta da zaštite svoj status, a da su ostali učitelji birali humanistički pristup sa „zarađenim poštovanjem“.

Autorica knjigu završava poglavljem *Kamo idemo dalje? Analiza praktičnih implikacija i Smjerovi budućih istraživanja* u kojem kreira pregled smjernica i praktičnih implikacija za učitelja, ali i za buduća istraživanja u ovom području. Za učitelje izdvaja osnovne ideje: da je pedagoški odnos učitelja i učenika iznimno važan za učenje i blagostanje, potom da je nastava inherentno relacijska praksa, da su osnovni elementi: individualizirane lične interakcije, empatija i podrška, potrebni za razvoj povezanosti sa učenicima, te da autoritarno djelovanje nije isto što i autoritativno djelovanje. Preporuke za nova istraživanja su dijelom onoga što ova knjiga nije do kraja uspjela ostvariti, ili su pak nastale kao nova pitanja na dobivene rezultate ovoga istraživanja. Stoga, autorica je mišljenja da je potrebno detaljnije i jasnije poraditi na konceptualnoj jasnoći pojmova, potom analiza višedimanezionalne procjene povezanosti, napraviti distinkciju u istraživanju o generalnom mišljenju o svim učiteljima i ispitivanje mišljenja o konkretnom učitelju, tj. ispitivanje pedagoških odnosa na dijadnoj razini. Autorica navodi ponovo pojmovni obuhvat ključnih termina, te savjetuje da je potrebno razdvojiti različite izraze za različite razine pedagoškog odnosa. A na samome kraju u dijadnoj razini analize pedagoškog odnosa propirati utjecaj povezanosti sa blagostanjem učenika i njegovog akademskog postignuća.

Važan doprinos ove knjige je autoricin pristup pojmu pedagoški odnos: kao teorijskom konstrukt i kao osnovnom praktičnom pedagoškom elementu. Knjiga predstavlja uvid trodimenzionalne perspektive o važnosti pedagoškog odnosa i blagostanja učenika. Kvaliteta pedagoškog odnosa doista ključ je kvalitetnog odgoja i obrazovanja, ali i duhovnog zdravlja učenika. Dakle, autorica prateći ideje teorijskog okvira, pregledom

dosadašnjih istraživanja, daje i svojim istraživanjem znanstveni doprinos činjenici da je blagostanje učenika i osnovno polazište i cilj odgojnog djelovanja, u čemu je ključna uloga učitelja.